O conexiune între folclorul literar românesc şi cel croat

Ivana OLUJIČ

Introducere

Cultura populară şi folclorul literar, ca parte integrantă şi deosebit de importantă a ei, reprezintă, fără îndoială, unul dintre cele mai importante indicii ale identității unui popor, ca şi ale apartenenței lui la un anumit cerc cultural (sau chiar la mai multe). Cu alte cuvinte, indică ceea ce desparte un popor de celelalte, dar, în acelaşi timp, şi ceea ce le uneşte. Această imagine a conexiunii are mai multe aspecte şi nu este neapărat rezultatul unui contact direct sau a unei comunicări evidente şi nemijlocite. Totuşi, ea este, cu o certitudine mai mare, un semn că anumite popoare fac parte dintr-un cerc mai larg, în care circulă anumite idei şi care împărtăşesc anumite experienţe istorice, sociale, politice, culturale, artistice.

Poporul român şi cel croat nu se află într-un contact direct. Ele însă au mai multe puncte comune, unele confirmate şi în folclorul literar. În acest text se va încerca o analiză a conexiunilor pornind chiar de la exemple specifice, cum ar fi – neîndoielnic – *Mioriţa* pentru folclorul şi literatura română şi *bugarština* (cit. *bugarştiţa*) pentru folclorul şi literatura croată. Neaşteptat, apar similarităţi pe mai multe nivele, unele dintre ele aparţinând speciei literare numite *bugarština*, altele fiind vizibile într-o anumită *bugarština – Balada despre Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui* (*Balada o Marku Kraljeviću i bratu mu Andrijašu*).

Bugarština

Termenul *bugarština* sau *bugaršćica* (cit. *bugarşciţa*) nu poate fi tradus, fiind vorba de un fenomen necunoscut în literatura română (ori în alte literaturi). De obicei, se recurge la explicaţia „cântec cu vers lung”, dar – cu toate că nu este incorectă – această sintagmă nu reprezintă determinarea, definiţia completă a speciei literare, a cărei caracteristică cea mai marcantă este versul lung – de cincisprezece, şaisprezece, şi chiar mai multe silabe.

O altă caracteristică a acestora este suprapunerea subtilă a liricului şi epicului. Cu toate că ele sunt considerate, de multe ori, o parte a complexului epic al poeziei populare, atmosfera lor este, de fapt, mai mult lirică. Deşi împart personajele şi tematica cu baladele eroice, chiar şi personajele considerate exclusiv epice în ele sunt abordate într-un mod cu totul neepic, dintr-un nou şi neaşteptat punct de vedere, care pune accentul pe emoţii, nu pe întâmplări. O *bugarština* – cu toate că relevă vitejia şi voinicia eroilor – nu glorifică lupta. Dimpotrivă, ea se concentrează pe urmările luptei, pe victimele bătăliei, pe cei care se confruntă cu detenţia sau cu moartea (proprie sau a familiei),

BDD-V2429 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:28 UTC)

prezentându-ne moartea nu din perspectiva numărului de cadavre şi a cantităţii sângelui vărsat, ci ca o tragedie individuală.

Modul acesta de abordare a subiectului se recunoaşte şi ca procedeu în *Mioriţa*. Din cauza tratării subiectului morţii în mod specific, se presupune, uneori, că *bugarština* a provenit din bocet (ceea ce se crede şi despre *Mioriţa*), dar se consideră că această teză nu este suficient fondată.[1]

Cântecele numite *bugaršćica* au fost consemnate, pentru prima oară, în secolul al XVI-lea, pe insula Hvar, în Dalmaţia centrală. Petar Hektorović, scriitorul croat din Stari Grad, insula Hvar, a publicat, în 1568, la Veneţia, opera lui cunoscută *Pescuitul şi voroave pescăreşti* (*Ribanje i ribarsko prigovaranje*) în care a citat două cântece pe care informatorii lui le numeau *bugaršćica* sau *bugaršćina*. Una dintre ele este *Balada despre Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui*.

Cântecele citate de Hektorović constituie unele dintre cele mai vechi atestări ale folclorului literar în Croaţia. Este cunoscută o singură notare a unui cântec clasificat ca *bugarština* mai veche decât cele două pe care le-a publicat Hektorović. Este vorba de versurile pe care le-a notat poetul italian Rogeri de Pacienza di Nardò, în 1497, în regiunea italiană Apulia, auzindu-le de la „Scavoni", lumea refugiată de pe coasta estică a Adriaticii. De atunci, şi până în secolul al XVIII-lea, se cunoaşte un număr modest al acestor cântece, care în moştenirea bogată a folclorului literar croat reprezintă o parte foarte mică, dar foarte importantă şi valoroasă. Toate cântecele aparţinând acestei specii sunt auzite şi scrise pe teritoriul Dalmaţiei şi Boka kotorska (regiunea muntenegreană cu minoritatea croată). Excepţia o reprezintă numai trei exemple – două din Croaţia centrală şi una, deja menţionată, din Italia.

Cu toate că sunt incontestabil legate de spaţiul croat, *bugaršticele* conţin şi elementele care le asociază cu o zonă mai largă, indicând originea lor în afara graniţelor croate. În ciuda teoriei originii lor croate, de multe ori se consideră că au sosit acolo prin migraţiunile populaţiei din interiorul Balcanilor, obârşia lor fiind mai spre est – Serbia centrală, sau nord-est – zonele de lângă Dunăre (Srijem)[2]. Aceste consideraţii sunt bazate, în general, pe conţinut – temele şi personajele aparţinând în majoritate istoriei sârbeşti (Marko Kraljević, Đurađ Branković, Smederevo) şi a regatului ungar (Matei Corvin, Iancu de Hunedoara – persoane istorice de origine română) din timpul războaielor cu turcii. Unele localităţi sunt legate şi de Banatul românesc („Siverin" – Severin). De poporul sârb le apropie şi menţionarea (chiar în *Pescuitul şi voroave pescăreşti*) modului „sârbesc" de interpretare. Însuşi termenul de *bugarština* se explică în mai multe feluri, printre altele ca derivat din numele naţional de *bulgar*, verbul croat *bugariti* (a cânta duios), dar şi ca substantiv provenit din latinescul *vulgaris*, semnificând poezie în limba populară, ceea ce o apropie de romanţele lumii mediteraneene.[3]

[1] Bošković-Stulli Maja, *Od bugarštice do svakidašnjice*, Zagreb Konzor, 2005, p. 37.
[2] Bošković-Stulli Maja, *Od bugarštice do svakidašnjice*, Zagreb Konzor, 2005, p. 32-35.
[3] Slamnig Ivan, *Hrvatska versifikacija*, Zagreb Sveučilišna naklada Liber, 1981, p.18.

BDD-V2429 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:28 UTC)

Chiar şi dacă au fost, la un moment dat, „importate” în cultura croată, se poate spune cu siguranță că *bugaršticele* au găsit în Croația un „sol fertil” – fiind însuşite şi, astfel, extinzându-se şi păstrându-se mai mult timp decât în zona presupusă de proveniență, devenind o categorie specifică a literaturii croate. Încă din secolul al XVI-lea (Baraković), dar şi în timpurile mai noi (Nazor), poeții se simțeau atraşi şi inspirați de forma şi stilul *bugaršticei*, preluându-le în versurile lor.

Balada despre Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui* comparată cu *Mioriția

(Textul original al *Baladei...* împreună cu traducerea în proză în limba română se află în Anexă.)

Balada despre Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui este unul dintre cele mai vechi exemple ale folclorului literar croat în versuri şi una din trei cele mai vechi *bugaršice*. A fost consemnată de către scriitorul Petar Hektorović, care a inclus-o în opera lui *Pescuitul şi voroave pescăreşti*.

Pescuitul... este o creație unică în literatura croată a acelui timp, autorul descriind în versurile sale o excursie maritimă pe care a făcut-o împreună cu doi pescari : Nikola Zet şi Paskoje Debelja. Cu o simplă barcă cu vâsle, cei trei vizitează insulele dimprejur, pescuiesc, mănâncă şi-şi petrec timpul cu „voroave” şi cântec. Scriitorul şi omul învățat Hektorović rămâne impresionat nu numai de pitorescul naturii, ci şi de priceperea, îndemânarea, înțelepciunea pescarilor simpli, de la care a auzit mai multe creații ale folclorului literar, unele dintre ele fiind incluse în al doilea cânt al operei sale. Încântat de frumusețea versurilor celor două cântece, pe care pescarii le-au numit *bugaršćica* sau *bugaršćina*, Hektorović le citează în opera sa.

Balada despre Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui, pe care pescarii o numeau *bugaršćica*, numele de baladă fiind primit recent, este o creație în versuri în care se relatează un episod din viața lui Marko Kraljević (neconfirmat în istorie): Marko şi fratele lui au prins trei cai şi, neputând să-i împartă, s-a iscat o ceartă, în care Marko şi-a ucis fratele. Locul central al subiectului este ocupat de monologul fratelui Andrijaš, care, în ceasul morții, transmite fratelui testamentul său material, dar mai ales pe cel spiritual. El vorbeşte cu ucigaşul său dându-i îndrumări cu privire la ce să spună mamei lor – ea nu trebuie să ştie adevărul. De aceea, faptele omorului şi ale morții se explică alegoric: la întrebarea presupusă a mamei lor despre sângele de pe sabie, Marko trebuie să răspundă că a ucis un cerb, iar dacă întreabă mama unde-i fratele său Andrijaš, trebuie să-i spună că s-a însurat într-o țară străină şi a rămas acolo.

Abordarea în acest mod a temei este caracteristică pentru *bugarštica*. În timp ce într-un epos[4] se vorbeşte mai mult despre luptă, locul important în narațiune ocupându-l pregătirile şi detaliile luptei (inamicul fiind tăiat „până la buric” sau chiar „până la şa”), iar conflictul verbal dintre eroi este întotdeauna

[4] *Epska pjesma*, care corespunde baladei în literatură română. Termenul *balada* este în limba croată rezervat pentru creație narativă în versuri cu un pronunțat caracter liric, poezie (sau cântec) epic-lirică.

BDD-V2429 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:28 UTC)

prezentat, pentru o *bugarština* acestea sunt fapte simple, care trebuie doar constatate şi nimic mai mult: „s-au necăjit şi mult s-au ocărât”[5], „aici Marko îşi trase sabia-i lucioasă aurită / şi-îl lovi pe Andrijaš, fratele lui, în inimioara-i. El, rănit...”. Cu toate că aparent tema baladei este omorul, ea vorbeşte de fapt mai puţin despre ucidere – mai mult despre momentul morţii, ceea ce stabileşte unele afinităţi cu celebra baladă românească, *Mioriţa*.

Deşi capodopera folclorului literar românesc aparţine unui cerc tematic cu totul diferit – baladelor din viaţa pastorală, avându-i ca eroi pe ciobani, nu pe războinici (numiţi chiar „viteji”, termen care indică legătura cu reprezentanţii curţii feudale), spre deosebire de *bugarština* croată despre doi fraţi, similarităţile între ele apar deja în simpla comparaţie a subiectului şi motivelor (cel care va muri, ucis de cineva foarte apropiat[6], povesteşte moartea sa, prezentând-o alegoric ca pe o nuntă), dar ies la iveală şi mai mult dacă se compară construcţia subiectului.

„Pe-un picior de plai, / Pe o gură de rai”[7] – versurile celebre din introducerea *Mioriţei* descriu un peisaj idilic, o frumuseţe inocentă în care toate se află în armonie. *Balada despre Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui* nu începe cu prezentarea naturii (şi, în afară de cai şi un cerb, natura nici nu apare în ea). Totuşi, primele versuri introduc, într-un alt fel de spirit, o armonie: „Doi săraci mult timp tovarăşi şi fârtaţi fuseseră, / Frumos prieteniseră şi frumos se drăgostiseră”.

Armonia relaţiilor umane, declarată în *Balada...* şi presupusă în *Mioriţa*, este în ambele cazuri tulburată. Fraţii Marko şi Andrijaš îşi încalcă iubirea certându-se din cauza unui cal. În balada românească conflictul rămâne latent – doi ciobani („cel ungurean” cu „cel vrâncean”) se sfătuiesc să-l omoare pe al treilea („cel moldovan”), însă, circumstanţele rămân neclare. Cauza, se pare, de asemenea, are legătură cu averea: „Că-i mai ortoman. / Ş-are oi mai multe, / Mândre şi cornute, / Şi cai învăţaţi, / Şi câni mai bărbaţi” (cu toate că sunt şi versiuni în care moartea ciobanului tânăr este de natură rituală, fiind motivată de „încălcarea unei îndatoriri profesionale”[8]).

După ce conflictul central al baladei este anunţat, intervine în ambele creaţii o digresiune care precede punctului culminant. În *Mioriţa* este vorba de o expunere despre oaia neliniştită: „(...) / De trei zile-ncoace / Gura nu-i mai tace, / Iarba nu-i mai place. / (...)”. În *bugarština* în acest moment naratorul se adresează ascultătorilor, descoperindu-le adevărata identitate a personajelor: „Aceia însă n-au fost, tovarăşii mei, doi săraci, / (...)”.

[5] Toate citatele din *Balada despre Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui* sunt traduceri din Hektorović Petar, *Ribanje i ribarsko prigovaranje*, Zagreb Školska knjiga, 1976, p. 39-41.

[6] „Frate” în balada croată, dar există şi versiuni ale *Mioriţe*i în care ciobanii sunt numiţi fraţi (Fochi Adrian, *Mioriţa: tipologie, circulaţie, geneză, texte*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964, p. 232).

[7] Toate citatele din *Mioriţa* sunt din versiunea lui Alecsandri, *Balade populare româneşti*, Bucureşti, Editura 100+1 Gramar, 2003, p. 133-135.

[8] Eretescu Constantin, *Folclorul literar al românilor: o privire contemporană*, Bucureşti, Compania, 2004, p. 162.

BDD-V2429 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:28 UTC)

Punctul culminant în *Miorița* ar fi mărturisirea oii năzdrăvane. Această dezvăluire corespunde momentului în care Marko Kraljević din *bugarština* îşi trage sabia şi-l loveşte pe Andrijaš. Secvențele narative sunt cu totul deosebite: Miorița, după o introducere în care se îmbină tabloul bucolic cu expresii ale devotamentului adânc al mioarei către stăpânul ei, îi relatează că tovarăşii lui vor să-l omoare; în *bugarština* totul este spus în două versuri în care accentul este pus pe verbe („trase", „lovise"). Comun însă este faptul că în acest moment şi ciobanul, ca şi viteazul, se confruntă cu moartea, care este simțită foarte aproape, chiar inevitabilă.

Un deznodământ propriu-zis nu există – nici în balada românească, nici în balada croată. Finalul (în ambele cazuri) s-ar putea numi epilog numai într-un mod relativ. El reprezintă, în acelaşi timp, şi punctul central, cel mai important al baladei şi tocmai aceasta îl dezorientează pe cititorul de astăzi, care, lecturând *Miorița* ca şi *Balada...*, se află în fața unei enigme. Ambele realizări i se par neterminate – citindu-le ca scrieri despre crimă, el aşteaptă anumite răspunsuri, pe care nu le primeşte. De fapt, întrebarea despre pedepsirea criminalului nici nu se pune, ceea ce omului modern i se pare neverosimil, aşa că în ambele cazuri există interpretări care încearcă să găsească în text îndrumările codate ale victimei pentru prinderea ucigaşului[9].

Dezlegarea pe care o aduce finalul *Mioriței* sau finalul *Baladei despre Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui* este de cu totul altă natură, este spirituală. Ultimele cuvinte ale celui care va muri nu conțin gânduri de răzbunare. Dimpotrivă, monologul victimei este o reflectare înainte de a trece în lumea cealaltă, ultimele cuvinte de afecțiune fiind îndreptate – direct sau indirect – spre cei mai apropiați în viață. Pentru ciobanul de pe plaiul românesc aceştia sunt tovarăşii lui, oile şi mama lui; pentru viteazul Andrijaš, fratele şi mama lui.

Mesajele pe care le transmit aceste monologuri sunt, în ambele cazuri, alegorice. Baciul tânăr îşi explică moartea ca pe o nuntă „Cu-o mândră crăiasă, / A lumii mireasă". El descrie această nuntă la care a participat toată natura printr-un tablou fantastic: „Să le spui curat / Că m-am însurat / Cu-o mândră crăiasă, / A lumii mireasă; / Că la nunta mea / A căzut o stea; / Soarele şi luna / Mi-au ținut cununa. / Brazi şi paltinaşi / I-am avut nuntaşi, / Preoți, munții mari, / Paseri, lăutari, / Păserele mii, / Şi stele făclii!" Această imagine subtilă exprimă legătura substanțială între natură şi om, care se simte parte a naturii şi frate cu ea.

Pe când ciobanul condamnat la moarte foloseşte o singură poveste simbolică, variind-o (o versiune pentru oi, alta pentru mama sa), viteazul din *bugarština* expune două alegorii – una drept explicație pentru sabia însângerată, alta ca răspuns la întrebarea mamei unde e Andrijaš. Ultima alegorie corespunde răspunsului ciobanului: Andrijaš a rămas într-o țară străină, unde s-a însurat cu o

[9] Eretescu Constantin, *Folclorul literar al românilor: o privire contemporană*, Bucureşti, Compania, 2004, p. 167.

BDD-V2429 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:28 UTC)

fata „ghizdavă". Ca şi „mândra crăiasă", nevasta ciobanului, şi fata chipeşă pe care a îndrăgit-o Andrijaš este personificarea morţii sau măcar legată de lumea de dincolo (apelând la practici magice). Totuşi, vorbind despre ea, Andrijaš nu menţionează explicit nunta.

Mai detaliată este alegoria despre cerbul ucis, acela din explicaţia lui Marko cu privire la sabia însângerată. Paradoxal, victima fratricidului transmite ascultătorului (cititorului), într-un dialog presupus cu mama lor, cele mai profunde emoţii ale fratelui ucigaş, care, vorbind despre omorârea cerbului, ar trebui să spună: „Şi când mă uitai la acel blând cerb, / despărţindu-se de sufletul pe drumul acela, / drept mi s-a făcut milă de el, ca de fratele meu, / de cerbul cel blând, / şi de m-aş fi putut întoarce, nu ţi l-aş fi omorât."

Aceste cuvinte ale lui Andrijaš, împreună cu povestea despre căsătorie sunt, în acelaşi timp, şi o caldă şi tristă despărţire de viaţă. Sentimentele pe care le comunică nu sunt numai ale ucigaşului, ci şi ale lui: nici pentru el nu există cale de întoarcere, vinul pe care-l va primi din mâna fetei „ghizdave" imaginare fiind cel ce aduce veşnica uitare. În dorul şi durerea lui se amestecă, pe de o parte, grija pentru frate (ceea ce ar presupune iertarea) şi, pe de altă parte, reproşul către fratele vinovat: „Iar când vor năvăli pe tine tâlharii în muntele negru, / (...) / (...) cu glas tare îl cheamă pe Andrijaš, fratele tău, / (...) / Când mi te vor auzi (...) / (...) / În aceeaşi clipă de tine vor fugi voinicii", pe de altă: „ (...) pe mine, pe fratele tău, fără vină m-ai omorât!"

Cu toate că este în mod evident victima lăcomiei umane şi a invidiei frăţeşti, ultimele cuvinte sunt unica indicaţie de reproş din partea lui Andrijaš. Este limpede că el nu consideră legătura familială ca fiind întreruptă prin fapta comisă de fratele lui. În monologul ciobanului din *Mioriţa* ciobanilor-ucigaşi li se dedică numai câteva versuri: „Să spui lui vrâncean / Şi lui ungurean / Ca să mă îngroape / Aice, pe-aproape, / În strunga de oi, /Să fiu tot cu voi; / În dosul stânii / Să-mi aud cânii." Chiar dacă nu se face vizibilă empatia care se întrezăreşte în vorbele lui Andrijaš adresate fratelui său Marko, vinovaţilor li se încredinţează (fără suspiciune sau şovăire) realizarea ceremoniei înmormântării, fapt ce se poate atribui şi lipsei prezenţei altora, dar şi unui fel de încredere faţă de tovarăşii lui. Ostilitatea faţă de ei nu se exprimă în nici un fel. Acesta ar putea fi un indiciu referitor la iertare, la absolvire, ceea ce încadrează ambele creaţii – şi cea românească şi cea croată – în contextul arhetipului biblic despre fraţii Cain şi Abel, dar şi a celui despre Iosif şi fraţii lui (care vorbeşte nu numai despre invidie şi ură, ci şi despre iertare şi redobândirea fericirii familiale; nu este deloc lipsit de importanţă faptul că se ocupau cu creşterea oilor).

Mioriţa, ca şi *Balada despre Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui* este clasificată tradiţional ca parte a genului epic. Fără îndoială, este vorba de creaţii narative, în ambele cazuri însă, secvenţele narative sunt infiltrate subtil cu liricul. Aparent, subiectul se referă la o crimă (complot sau omor), dar, în realitate, acţiunea este redusă la minimum. Moartea anunţată nu are loc în baladă, ea reprezentând un posibil epilog nespus. Pe de altă parte, confruntarea cu moartea reprezintă punctul central al subiectului, ceea ce creează o atmosferă

BDD-V2429 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:28 UTC)

de o adâncă jale, de dor. Monologul victimei exprimă emoţii profunde, nu numai ale vorbitorului, ci şi ale altor personaje (monologul măicuţei bătrâne a ciobanului în *Mioriţa*, cuvintele atribuite lui Marko în *Balada...*) şi este partea cu cele mai vădite accente lirice din ambele realizări.

Încă o trăsătură comună *Mioriţei* şi *Baladei* este folosirea excesivă a diminutivelor. În *bugarština* apar, probabil şi din motive practice, din nevoia de realizare a versului lung, aşa că sunt create diminutive pornind chiar de la cuvintele *sabie* sau *pradă* („sabljica", „plinak" – formate corect, dar imprevizibile sub raport semantic). Totuşi, ele au şi un rol stilistic: „jelenčac" („cerbuleţ") accentuează natura blândă şi timidă a acestei fiinţe, „brajen" („frăţior") exprimă un raport afectiv faţă de frate. Din aceeaşi cauză bătrâna din *Mioriţa* este numită „măicuţă", iar ea, descriindu-şi copilul, foloseşte numeroase diminutive: „Cine-a cunoscut, / Cine mi-a văzut / Mândru ciobănel, / Tras printr-un inel? / Feţişoara lui, / Spuma laptelui; / Mustăţioara lui, / Spicul grâului; / Perişorul lui, / Peana corbului; / Ochişorii lui, / Mura câmpului?" În ambele creaţii, diminutivele marchează o deosebită tandreţe între personaje şi subliniază, încă o dată, caracterul liric.

Concluzie

Mioriţa şi *Balada despre Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui* au fost create în două spaţii diferite şi aparţin unor culturi diferite. Şi lumile pe care le prezintă ele sunt, la prima vedere, cu totul diferite – universul literar al *Mioriţei* este cel al ciobanilor, în care un rol însemnat îl are natura (animalele, plantele, corpurile cereşti); Marko Kraljević şi fratele lui din *bugarština* sunt războinicii.

Totuşi, comparate, ele prezintă mai multe similarităţi, înainte de toate modul de abordare a subiectului, în care e tratată moartea ca tragedie individuală şi familială. Îmbinarea genurilor – narativul cu relatarea stărilor afective (liricul), dar şi cu elementele dramatice – este specific pentru *bugarština*, dar şi pentru *Mioriţa*.

Ambele balade – cea croată şi cea românească – au o structură aproape identică. Se relatează un singur moment, cu „istoria" lui necesară, dar fără informaţii despre viitor, aşa că nici momentul morţii, cu toate că este evident apropiat, nu este inclus în naraţiune. În introducere se prezintă o atmosferă idilică („raiul" mioritic, iubirea şi tovărăşia dintre fraţi în *bugarština*), care este deodată tulburată printr-un conflict legat de avere. Punctul culminant este confruntarea eroului cu moartea – reprezentată în *Mioriţa* de vestea despre complot, veste pe care oaia năzdrăvană o aduce ciobanului, iar în *Balada...* rănirea lui Andrijaš. Partea esenţială a baladei este finalul ei, în care victima omorului îşi comunică testamentul într-un lung monolog. În acest monolog este incorporat dialogul oii (în *Mioriţa*) sau al fratelui-ucigaş (în *Balada...*) cu mama victimei, iar în dialog moartea fiului este înfăţişată mamei în mod alegoric (ca nuntă sau căsătorie, ca ucidera cerbului).

BDD-V2429 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:28 UTC)

Ambele realizări se pot citi şi din perspectiva arhetipurilor biblice – Cain şi Abel, Iosif şi fraţii lui.

Mioriţa ocupă un loc aparte în cultura şi literatura română, ca o transmitere a unor emoţii profunde şi ca o expresie specifică a spiritualităţii poporului. Un loc asemănător în cultura şi literatura croată îl are culegerea de *bugarštice*.

Comparaţia *Mioriţei* cu *Balada despre Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui* arată că între ele există conexiuni pe plan formal-structural şi pe planul conţinutului. Faptul că există anumite conexiuni, nu înseamnă că una provine din cealaltă, ci justifică apartenenţa lor la cercul cultural mai amplu în care au circulat idei comune ambelor creaţii, cerc care a operat cu structuri similare, deschise şi potrivite pentru transferul de subiecte, motive, idei, procedee, şi, în sfârşit – la cercul care a dezvoltat o spiritualitate asemănătoare. Acest fapt nu le contestă şi autenticitatea într-un anumit spaţiu şi nu le ştirbeşte originalitatea.

BDD-V2429 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:28 UTC)

ANEXĂ

Marko Kraljević i brat mu Andrijaš[10]

Dva mi sta siromaha dugo vrime drugovala,
Lipo ti sta drugovala i lipo se dragovala,
Lipo plinke dilila i lipo se razdiljala,
I razdiliv se opet se sazivala.
Već mi nigda zarobiše tri junačke dobre konje
dva siromaha,
Tere sta dva konjica mnoga lipo razdilila.
O tretjega ne mogoše junaci se pogoditi
Negli su se razgnivala i mnogo se sapsovala.
Ono to mi ne bihu, družino, dva siromaha,
Da jedno mi biše vitez Marko Kraljeviću,
Vitez Marko Kraljeviću i brajen mu Andrijašu,
mladi vitezi,
Tuj si Marko potarže svitlu sablju pozlaćenu
I udari Andrijaša brajena u sardašce.
On mi ranjen prionu za njegovu desnu ruku
Tere knezu Marku potihora besijaše:
Je da mi te mogu, mili brate, umoliti,
Nemoj to mi vaditi sabljice iz sardašca,
mili brajane,
Dokle ti ne naručam do dvi i do tri beside.
Kada dojdeš, kneže Marko, k našoj majci junačkoj,
Nemoj to joj, ja te molim, kriva dila učiniti,
I moj dil ćeš podati, kneže Marko, našoj majci,
Zašto si ga nigdar veće od mene ne dočeka.
Ako li te bude mila majka uprašati,
viteže Marko:
Što mi ti je, sinko, sabljica sva karvava?
Nemoj to joj, mili brate, sve istinu kazovati
Ni naju majku nikako zlovoljiti,
Da reci to ovako našoj majci junačkoj:
Susrite me, mila majko, jedan tihi jelenčac
Koji mi se ne hti sa drumka ukloniti,
junačka majko,
Ni on meni, mila majko, ni ja njemu.
I tuj stavši potargoh moju sablju junačku
I udarih tihoga jelenka u sardašce,
I kada ja pogledah onoga tiha jelenka
Gdi se htiše na drumku s dušicom razdiliti,
Vide mi ga milo biše kako mojega brajena,
tihoga jelenka,
I da bi mi na povrate, ne bih ti ga zagubio.
I kada te jošće bude naju majka uprašati:
Da gdi ti je, kneže Marko, tvoj brajen Andrijašu?
Ne reci mi našoj majci istine poništore,

Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui

Doi săraci mult timp tovarăşi şi fârtaţi fuseseră,
Frumos prieteniseră şi frumos se drăgostiseră,
Frumos prăzile împărţiseră şi frumos se despărţiseră,
Şi despărţindu-se, iarăşi se întâlniseră.
Odată însă, înrobiseră trei cai buni voiniceşti
cei doi săraci,
Şi doi cai foarte frumos împărţiseră.
Despre al treilea nu putuseră să se înţeleagă,
Ci s-au necăjit şi mult s-au ocărât.
Aceia însă n-au fost, tovarăşii mei, doi săraci,
Ci unul era viteazul Marko Kraljević,
viteazul Marko Kraljević şi Andrijaš, fratele lui,
tineri viteji,
Aici Marko îşi trase sabia-i lucioasă aurită
Şi-l lovi pe Andrijaš, fratele lui, în inimioară-i.
El, rănit, mi-l apucă de mâna dreaptă
Şi-i vorbea încetişor lui Marko-vodă:
De mi te pot, frate dragă, ruga,
Nu scoate săbioara din inimioara-mi,
frate dragă,
Până nu-ţi grăiesc vreo două-trei cuvinte.
Când vei veni tu, vodă Marko, la maica noastră de viteji,
Eu te rog să nu-i faci vreun fapt de nedreptate,
Şi partea mea vei da, Marko-vodă, maicii noastre,
Căci de la mine n-o va mai primi niciodată.
De te va întreba maica dragă,
viteazule Marko:
De ce ţi-e, fiul meu, săbioara însângerată?
Nu-i spune, frate dragă, tot adevărul
Şi pe a noastră maică în nici un fel n-o necăji,
Ci-i spune aşa maicii noastre de viteji:
M-a întâlnit, maică dragă, un cerb blând
care n-a vrut să mi se dea din drum,
maică de viteji,
Nici el mie, maica dragă, nici eu lui.
Şi stând aşa scosei a mea sabie voinicească,
Şi lovii cerbul cel blând în inimioară,
Şi când mă uitai la acel blând cerb,
despărţindu-se de suflet pe drumul acela,
Drept mi s-a făcut milă de el, ca de fratele meu,
de cerbul cel blând,
Şi de m-aş fi putut întoarce, nu ţi l-aş fi omorât.
Şi când te va întreba iarăşi a noastră maică:
Şi unde ţi-e, Marko-vodă, fratele tău Andrijaš?
Nu mi-i spune adevărul maicii noastre nicidecum,

[10] După Hektorović Petar, *Ribanje i ribarsko prigovaranje*, Zagreb, Školska knjiga, 1976, p. 39-41.

BDD-V2429 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:28 UTC)

Ostao je, reci, junak, mila majko, u tujoj zemlji
Iz koje se ne može od milinja odiliti,
Andrijašu;
Onde mi je obljubio jednu gizdavu devojku.
I otkle je junak tuj devojku obljubio,
Nikad veće nije pošal sa mnome vojevati,
I sa mnome nije veće ni plinka razdilio.
Ona t' mu je dala mnoga bilja nepoznana
I onoga vinca junaku od zabitja,
gizdava devojka.
Li uskori mu se hoćeš, mila majko, nadijati.
A kad na te napadu gusari u čarnoj gori,
Nemoj to se prid njimi, mili brate, pripadnuti,
Da iz glasa poklikni brajena Andrijaša
Bud da me ćeš zaman, brate, pri potrebi klikovati.
Kada mi te začuju moje ime klikujući,
kleti gusari,
Taj čas će od tebe junaci razbignuti
Kako su se vazdakrat, brajene, razbigovali
Kada su te začuli moje ime klikovati,
A neka da ti vidi tvoja ljubima družina,
Koji me si tvoga brata bez krivine zagubio!

A rămas, spune, voinicul, maică dragă, în țară străină
De care de drag nu se poate despărți,
Andrijaš.
Acolo mi-a îndrăgit o fată ghizdavă.
Şi de când a îndrăgit-o, pe această fată,
Niciodată n-a mai plecat cu mine în luptă,
Şi nu a mai împărțit nici o pradă cu mine.
Ea ți-a dat multe ierburi necunoscute
Şi vinişorul acela, pentru uitare, voinicului,
fata ghizdavă.
Dar în curând, mamă dragă, el va veni.
Iar când vor năvăli pe tine tâlharii în muntele negru,
Nu te speria, frate dragă, în fața lor,
Ci cu glas tare îl cheamă pe Andrijaš, fratele tău,
Deşi în zadar, frate, la nevoie mă vei chema.
Când mi te vor auzi, numele meu chemând,
tâlharii afurisiți,
În aceeaşi clipă de tine vor fugi voinicii
Ca şi cum întotdeauna, frate dragă, fugeau
auzindu-te chemând numele meu,
Şi să nu-ți vadă tovarăşii tăi iubiți,
Că pe mine, pe fratele tău, fără vină m-ai omorât!

Traducere: Luca-Ioan Frana şi Ivana Olujič

A Connection Between Romanian and Croatian Folk Literature

Folk literature, as a part of folk culture, is without any doubt one of the most important indicators of one nation's identity, but also of its belonging to a certain cultural circle.

Even if not in direct contact, the Romanian and the Croatian nations do share more than one feature, especially on the historical and cultural plan. That is reflected, among other, in folk literature. This paper will try to illustrate this fact by a multi-aspect comparison of the fundamental work of Romanian folklore art – the poem *Mioriţa* – with a specific Croatian genre descending from folk literature – *bugarštica*, a long verse poem, more concretely with *The Marko Kraljević and His Brother Andrijaš Ballad* (*Balada o Marku Kraljeviću i bratu mu Andrijašu*). This comparison will put its emphasis on the pervading of lyric and epic elements, atmosphere and motifs that are mutual to these two works. Both creations have a unique, significant place in national literature, not only as a transmission of profound emotions, but also as a specific expression of the people's spirituality.

BDD-V2429 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:28 UTC)